

علامه مُصلح و عالم به زمان خود

محمد اشتری*

فقیه، اصولی و فیلسوف بزرگ معاصر، آیت الله شیخ محمدرضا مظفر در پنجم شعبان سال ۱۳۲۲ هجری قمری در نجف اشرف به دنیا آمد. ایشان از خاندان علمی و ادبی بنام و معروف شیعی موسوم به آل مظفر برخاسته است. این خاندان از نیمه سده دوازده قمری در حوزه نجف شناخته شد و چهره‌های نامدار و متفکر آن در عرصه‌های متعدد و رشته‌های متنوع علوم اسلامی درخشیدند.

علامه شیخ محمد رضا مظفر از سیزده سالگی که راهی مدرسه علوم دینی شد و به آموختن ادبیات عرب پرداخت، تلاش و جدیتش زبان زد بود. حضرت آیت الله بهجت(ره) درباره ایشان، می‌فرمایند:

بنده در میان اهل علم کسی پرکار تر از مرحوم مظفر ندیده‌ام. حجره او درست روبروی حجره ما بود و ما تقریباً می‌دانستیم چه چیزهایی می‌نویسد ولی خیال می‌کردیم برای تالیف آنها وقت نمی‌گذارد. احتمال می‌دادیم دروسی برای کلیه الفقه و منتدی النشر (که خود تاسیس نموده بود) می‌نویسد [و ساده

---

* دانش آموخته و استاد فعلی مدرسه شهیدین (ره)

است] ولی بعدها دیدیم که [فهم] خیلی از آن تالیفات نیاز به فکر و تامل دارد. در هر حال وقتی مطالعه خود را پایان می‌بردیم و می‌خواستیم بخواییم، چراغ ایشان روشن بود و ایشان همچنان مشغول نوشتن بودند ... بالاخره گویا خود را برای درس خواندن وقف کرده بودند.^۲

سرانجام پس از تلاش پی گیر، حضور در محفل اساتید فن و امداد پروردگار، مرحوم مظفر به مقام والای اجتهاد رسید و حضرات آیات شیخ محمد حسین اصفهانی، شیخ محمد حسن مظفر و سید عبدالهادی شیرازی اجتهاد او را گواهی کردند.

مرحوم مظفر در سیر کسب دانش، علاوه بر علوم دینی به فراگیری دانشهایی چون حساب، هندسه، جبر، هیئت و عروض روی آورد و در ۲۱ سالگی کتابی در علم عروض به رشته تحریر درآورد.

شیخ محمد رضا مظفر در کنار تحصیل، مطالعه و تحقیق، به تدریس معارف حوزه علمیه اشتغال داشت و نخست به تدریس کتاب مکاسب (در فقه) و رسائل (در اصول) پرداخت و آنگاه به تدریس دوره خارج فقه و اصول اهتمام ورزید. او همچنین فلسفه اسلامی را به طالبان این فن آموخت و از آن جمله کتاب اسفار اثر ملاصدرا را در منزل خود تدریس می‌کرد.

با یک نگاه کوتاه به حیات مرحوم مظفر، می‌توان به وجود دو دوره و مقطع فکری و علمی در زندگی او پی برد:

دوره اول، شامل یادگیری، مطالعه، تحقیق و تدریس به شکل متداول حوزه، همچون حضور و بر پایی بحثها و درسهای مختلف و نیل به مقام اجتهاد بود.

دوره دوم، عبارت است از فداکردن موقعیت سنتی حوزوی و روی آوردن به

۲. محمد محمدی ری شهری، زمزم عرفان، ص ۱۱۱.

تلاش و کوشش برای اصلاح حوزه با استفاده از شیوه‌های نوین آموزش، تدریس، تالیف و...

به اعتراف بسیاری از شخصیت‌های علمی و دینی، اگر آیت الله مظفر سرمایه عمر خود را در اصلاح حوزه صرف نمی‌کرد، بی شک یکی از مراجع تقلید می‌بود. برنامه‌ها و فعالیت‌های اصلاحی استاد نام او را در زمره یکی از احیاگران عصر

حاضر، در تاریخ کهن حوزه علمیه نجف اشرف جاودان ساخت.

اقدامات اصلاحی آیت الله مظفر به شرح زیر است:

الف. جمعیت منتدی النشر.

ب. دانشکده منتدی.

ج. مدارس منتدی.

د. دانشکده فقه.

ه. تدوین کتابهای درسی.

و. ترمیم امر تبلیغ.

در بین علمای معاصر آیت الله محمد رضا مظفر یکی از نویسندگان زبر دست و نامدار است، که زیبایی تعبیر، رسایی متن، حسن انسجام و بیان جذاب همراه با استحکام مطالب و دقت نظر در نوشته هایش هویداست. این امتیاز مرهون تلاشهای دوران جوانی او در آشنا شدن با متون ادبی و ادبیات معاصر و ممارست بر روز آمد کردن تالیفاتش می‌باشد بدان حد که آثار به هم آمیخته دانش و ادبیات وی، عقل را سرخوش و عاطفه را با نشاط می‌سازد.

ساده نویسی در مطالب علمی از هنرهای ادبی اوست. آن بر بال قلم نشسته، شیفتگان علم را به آسمانهای منطق و فلسفه، اصول و کلام پرواز می‌دهد و دانشهای دقیق را به شیوه‌ای دلنشین عرضه می‌کند. او شیوه جدید تدوین علوم اسلامی را به حوزه‌های علمیه ارائه داد.

از میان نوشته‌های متعدد و قابل استفاده بجای مانده از علامه مظفر، کتاب *اصول الفقه درخشش ویژه‌ای دارد*. ایشان این کتاب را برای دانشکده فقه نجف که خود تأسیس کرده بود تألیف کرد و چون به عنوان کتاب درسی نوشته شده است، در حقیقت نوعی نوسازی در نگارش کتابهای درسی محسوب می‌شود.

اصول الفقه علامه مظفر با اینکه متنی ساده و روان دارد، حاوی نکاتی بسیار دقیق است. این کتاب هم از تنظیم و تبویب بدیع برخوردار است و هم نکات دقیق و ظریفی دارد که در کتاب‌های اصولی دیگر، کمتر یافت می‌شود.

نکته‌ای که در کتاب *اصول الفقه مرحوم مظفر* قابل توجه است، اینکه بدون سفارش کسی نوشته شده ولی مورد قبول همه قرار گرفته است؛ درحالی که کتاب‌هایی داریم که با سفارش نوشته می‌شود و مورد استقبال سفارش دهندگان هم قرار نمی‌گیرد.

مرحوم مظفر در این کتاب، ساختار کلی مباحث علم اصول را تغییر داده و به جای تقسیم مباحث به دو بخش، آنها را به چهار بخش تقسیم کرده است: مباحث الفاظ، ملازمات عقلی، مباحث حجیت، اصول عملیه. در گذشته، مؤلفان کتاب‌های اصول، مباحث را به دو بخش مباحث الفاظ و مباحث عقلی تقسیم می‌کردند. صد افسوس که این کتاب با همه مزایایی که دارد، این کاستی را نیز دارد که فاقد اصل براءت و اشتغال و تخییر است و مبحث استصحاب آن نیز ناتمام مانده است.

آیت‌الله شیخ محمدرضا مظفر پس از سال‌ها تلاش و خدمت به اسلام و حوزه‌های علمیه، در ۱۶ ماه مبارک رمضان سال ۱۳۸۳ هجری قمری، در سن ۶۲ سالگی پیک ارتحال را در آغوش گرفت و روح قدسی‌اش به عالم ملکوت پرکشید. پیکر مطهر او با حضور مراجع بزرگ، علما و مردم تشییع شد و در مقبره خانوادگی آل مظفر، واقع در جاده کوفه، به خاک سپرده شد. روحش شاد و بهشت برین جایگاه او باد.

امید آنکه حرکت اسلامی علامه مظفر (قدس سره) توسط اندیشمندان مصلح و پر توان حوزه‌ها، ادامه یابد، ان شاء الله.